

Gustave de Molinari

Téma:

Význam myšlienok predstaviteľa klasickej liberálnej ekonómie pre Slovensko v roku 2007

Marek Uškrt
marek.uskrt@gmail.com

Akadémia klasickej ekonómie 2007

Slobodná spoločnosť?

Sloboda, slobodná spoločnosť. Aj dnes, osemnásť rokov po Nežnej revolúcii, sú tieto slová často skloňované v slovenskej spoločnosti. Podľa zákonov dnešného Slovenska sa človek stáva dospelým (pre niekoho ekvivalent slobody) po dovŕšení osemnásteho roku života. Koľko času je potrebného, aby spoločnosť dospela a stala sa slobodnou? Je možné, aby bol človek slobodný absolútne? Môže existovať absolútne slobodná spoločnosť? Ako funguje slobodný trh a absolútne slobodná spoločnosť?

Pre niekoho je predstava evolučného vývinu absolútne slobodnej spoločnosti nemožná. Všetci vizionári, ktorí hovoria o možnosti fungovania anarchistickej spoločnosti bez písaných pravidiel sú a boli zvyškom spoločnosti nepochopení.

Ale, pozor! Anarchia nie je chaos. Podmienkou fungovania ľudstva v spoločnosti s prvkami anarchie alebo v úplne anarchistickej spoločnosti je prísne dodržiavanie morálnych zásad, princípov slobodného trhu a prirodzeného práva.

Ak by sa spoločnosť mala priblížiť k absolútne slobodnej spoločnosti fungujúcej na morálnych a trhových princípoch, v súkromnom vlastníctve by boli nie len školy, univerzity, súdy, väznice, ale aj polícia a vojsko. Koniec koncov, možno by žiadne súdy ani polícia neexistovali a ľudstvo by dospelo k vytvoreniu nových inštitúcií alebo k inému spôsobu fungovania.

Gustave de Molinari

Možnosťami fungovania súkromného poskytovania služieb obrany a bezpečnosti, a tiež rozvíjaním modelov slobodnej spoločnosti v praxi sa teoreticky zaoberal Gustave de Molinari.

Molinari spolu s Frédéricom Bastiatom, Charlesom Comte, Charlesom Dunoyerom predstavujú reprezentantov francúzskej školy laissez-faire klasického liberalizmu 19. storočia.

Podľa wikipedia.org Molinariho a Bastiata zaraďujeme do „harmonistickej“ školy libertariánov, ktorí považujú argumenty prospechárstva a prirodzeného práva za komplementárne aspekty tohto sveta.

Gustave de Molinari sa narodil v Liége v Belgicku roku 1819. V roku 1840 prišiel z Belgicka do Paríža, v roku 1842 sa stal členom Société d'Economie Politique a v roku 1846 sa stal sekretárom Bastiatovej Asociácie za slobodný obchod a čoskoro aj editorom jej periodika Libre-Échange. Roku 1847 sa stáva editorom Journal des Économistes, v jeho čele zostáva až do svojich deväťdesiatych rokov do konca roku 1909. Umiera roku 1912¹.

Počas svojho života Molinari obhajoval: „mier, slobodných obchod, slobodu prejavu, slobodu združovania (vrátane dobrovoľných odborov) a oponoval otroctvu, kolonizovaniu, merkantilizmu, protekcionizmu, imperializmu, nacionalizmu, korporativizmu, ekonomickému intervencionizmu i vláde kontrolovanému umeniu a vzdelaniu, vlastne všetkému čo obmedzuje slobodu.“²

„De la production de la sécurité“

Molinari vo svojej eseji „De la production de la sécurité,“ z roku 1849 uverejnenej v *Journal des Économistes* teoreticky rozpracoval fungovanie súkromnej bezpečnosti. Ako prvý z mysliteľov, ktorí sa venovali prechodu obrany a bezpečnosti do súkromných rúk, dokázal vysvetliť fungovanie tohto systému v praxi. Neobmedzoval sa ako iní na tvrdenie, že v budúcnosti nebude existovať majetok, ktorý by bolo možné ukradnúť, a z tohto dôvodu spoločnosť nebude potrebovať ochranu.

¹ ŠÍMA J., Trh je schopý zabezpečiť...i obranu a spravodlivosť, In: *Právo a obrana jako zboží na trhu*, Praha, Liberální institut, 1999, s. 19 ISBN 80-902701-5-8

² www.wikipedia.org [online]. [citované 2007-19-11].

Molinari nikdy neveril v utopistický ideál zmeny prirodzeného správania človeka, preto postavil svoje učenia na poznatkoch politickej ekonómie, prirodzeného práva človeka a teórii odporu proti moci štátu.

Libertarián Murray Rothbard sa v predslove z roku 1977 k anglickému vydaniu „The Production of Security“ vyjadril, že Molinari v eseji o súkromnom poskytovaní obrany a bezpečnosti, ako prvý človek v histórii prezentoval myšlienky anarcho-kapitalizmu. Hoci nepoužil tento výraz jeho dielo považujú viacerí libertariáni (Hans Hermann Hoppe) za dôležitý príspevok do teórie moderného anarcho-kapitalizmu.

Gustav de Molinari sformuloval základné otázky takto: „...Prečo by sa výnimka mala vzťahovať na bezpečnosť? Aký je špeciálny dôvod na to, že poskytovanie ochrany nemôže byť postúpené voľnej súťaži? Prečo by mala byť podriadená odlišným princípom a organizovaná podľa iných metód?“³ Molinari tak vo svojej analýze „De la production de la sécurité,“ položil základy pre ďalšie práce libertariánov a anarchokapitalistov.

Slobodné spoločnosti a súkromná obrana

Spoločnosti v prastarom **Írsku a na Islande**, ktoré fungovali v prirodzenom chaose, **bez vlád a ich zásahov** do organizácie spoločenského života, môžu byť podnetnou inšpiráciou pre fungovanie slobodnej civilizácie v budúcnosti.

Príklady radikálnych slobodných spoločností nájdeme aj v stredoveku. Mestá a kantóny vo Švajčiarsku, ktoré po stáročia nedokázali sformovať ucelený štátny celok. Hanzovné mestá, ktoré v čase najväčšieho rozkvetu boli slobodné a vzdorovali imperiálnej hegemonii a zdaňovaniu, či mestské štáty v severnom Taliansku, južnom Nemecku alebo Flámsku.

V minulosti pri zabezpečovaní obranných služieb sa prejavovali prvky slobodného trhu najímaním profesionálnych vojakov – žoldnierov, korzárov, partizánov, či profesionálnych revolucionárov.

*Žoldnieri hrali dôležitú úlohu v politike renesančného Talianska, kde si bohatí oligarchovia – kupci v mestských štátoch najímali na zabezpečenie obrany vojakov. Niekoľko výhod plynulo z tohto systému. Hospodárni mešťania, ktorí si najali žoldnierov ich mohli prepustiť, keď ich práca bola ukončená.*⁴

³ MOLINARI, Gustave de: “De la production de la sécurité,” Journal des Économistes VIII, s. 277–90

⁴ STROMBERG J. R.: Mercenaries, Guerrillas, Militias, and the Defense of Minimal States and Free Societies, In: *The myth of national defense: Essays on the theory and history of security production*, s. 57, 62,

Nájom korzárskejších lodí a námorníkov sa pri vojenskom konflikte dvoch znepríatelených strán tiež nevylučoval. „Počas americkej revolúcie obidve strany zamestnávali korzárov. Napriek vlastníctvu rozsiahlej flotily, Briti najali minimálne 700 takýchto plavidiel, 94 ich bolo iba z Liverpoolu.“⁵

Pre správne pochopenie filozofie bezpečnosti a obrany ako služby v konkurenčnom prostredí je veľmi dôležité porozumieť definíciám a hodnotám, z ktorých autori obhajujú tieto myšlienky vychádzajú.

Obrana, verejný statok?

Zaradovanie obrany a spravodlivosti medzi verejné statky považujeme skôr za problém ideologický a filozofický. Rovnako **ako obrana**, medzi verejné statky patrila aj **prevádzka majáka**, či verejného osvetlenia. Súkromné fungovanie majákov vysvetlil vo svojej eseji "The Lighthouse in Economics" držiteľ ceny Švédskej kráľovskej akadémie z roku 1991 Ronald Coase. Prišiel na to, že výstavba a prevádzka majákov súkromníkmi bola bežná. „Do roku 1820 bolo 34 z 46 majákov v prevádzke vybudovaných súkromníkmi.“⁶

Či je obrana statkom verejným, je na hlbšiu analýzu a diskusiu. Ak sú však spotrebitelia ochotní nakupovať bezpečnostné a obranné služby, stojí na uvažovanie, či by obranná a bezpečnostná funkcia štátu nemohla podstúpiť konkurenciu súkromných subjektov. Konkurenciou poskytovateľov by rástla kvalita a zvyšovala by sa bezpečnosť spotrebiteľov.

Politickí ekonómovia a filozofi sa väčšinou zhodnú na **škodlivosti monopolu z pohľadu zákazníkov**. Obzvlášť, ak monopolné postavenie nie je vybojované cestou úspešnosti na trhu.

Štát má síce výhradné postavenie pri produkcii určitých služieb. Dokáže ich poskytnúť tak, aby uspokojil všetkých ľudí minimálne, podľa ich podielu príspevia zdanenými finančnými prostriedkami do spoločného „mešca“? Čím ďalej, tým viacero jednotlivcov (populárne osobnosti, významní finančníci, podnikatelia...) alebo organizácií (banky, sporiteľne, športové kluby, priemyselné fabriky...), ale i štátom založených a spravovaných organizácií (daňové úrady, mestské úrady, sídla žúp...) využíva služby súkromných bezpečnostných agentúr, ktorým zverujú ochranu a bezpečnosť svojho života, či majetku. Nedôverujú týmto konaním výhradnému postaveniu štátu pri poskytovaní bezpečnosti a ochrany? Ťažko

⁵ WILLIAMS, G.: *History of the Liverpool Privateers and Letters of Marque*, s. 257

⁶ COASE R., "The Lighthouse in Economics," In: *Journal of Law and Economics* 17, s. 357–76.

posúdiť, pretože postavenie súkromného sektora a štátu pri poskytovaní služieb bezpečnosti a obrany nie je rovnocenné. Štát disponuje mnohonásobne väčším množstvom finančných prostriedkov ako súkromný bezpečnostný sektor. Ale už to, že „verejnosť je ochotná platiť súkromných poskytovateľov, ukazuje ako vláda predsa len stratila časť svojho monopolu a určité funkcie, ktorých sa vláda zmocnila, sú reprivatizované.“⁷

Čiastočná privatizácia vojny

Trendy v tzv. **partial privatization of war** (čiastočná privatizácia vojny) sa čoraz viac prejavujú v novom chápaní obrany a objavujú sa v súčasných vojenských operáciách. Partial privatization of war je vzrastajúci význam súkromného sektora pri vedení vojny, ktorý má čoraz väčší podiel na vojnových operáciách.

Súkromné spoločnosti prenikli **do západného vedenia vojny**, tak hlboko, že sú v súčasnosti druhým najväčším účastníkom koalíčných síl v Iraku, hneď po Pentagone. Pokiaľ oficiálne štatistiky uvádzajú britský kontingent ako druhý najväčší s približne 9 900 vojakmi, v skutočnosti je prečíslený 10 000 súkromnými armádnymi kontraktormi. ...Súkromný sektor sa úzko podieľa na bojových, okupačných a mierových povinnostiach. Keď bezpilotné lietadlá Predator, Global Hawks, a B-2 bombardéri začali akciu, ich obranné systémy boli tiež operované a udržiavané nevojenským personálom, pracujúcim pre súkromné spoločnosti....⁸

Zabezpečovanie **obransy a bezpečnosti** štátom alebo inými subjektmi môžeme považovať za **poskytovanie služieb**. Armáda alebo vojenské agentúry pôsobia v trhovom prostredí a služby poskytujú náročným zákazníkom. Celosvetové trendy a vývoj technológií, s nimi spojené zmeny v myslení ľudstva, majú významný vplyv aj na tento sektor.

Globálne trendy ako je outsourcing zasiahli aj fungovanie armád. Najímanie súkromných spoločností na realizáciu polovojenských operácií využívajú národné štáty i medzinárodné organizácie pri vedení vojny alebo mierových operáciách. Súkromné ženijné jednotky, odmíňovacie tímy i leteckí navigátori pôsobia už niekoľko rokov aj v operáciách OSN. Armáda sa využitím externých dodávateľov môže špecializovať na svoju hlavnú činnosť a vládam sa znižujú náklady. Finančné prostriedky, ktoré vlády nevyužijú týmto spôsobom, môžu „prehajdákať“ v iných sektoroch, alebo použiť na iné účely v poskytovaní obrany.

⁷ SELDON, A.: The State Is Rolling Back, s.401.

⁸ www.guardian.co.uk [online]. [citované 2007-12-17].

Libertariánske vízie poskytovania služieb obrany a bezpečnosti

Ako si predstaviť súkromnú obranu v súčasnosti? Pri úvahách sa libertariáni zaoberajú možnosťou **označovania zákazníkov** súkromných bezpečnostných agentúr, či využívať poisťné spoločnosti. V prvom prípade by súkromná obranná agentúra A vydala označenia pre klientov, veľké tabule pre ich domy, obchody i podniky a menšie pre osoby. Falzifikácia takýchto označení by bola neférová a protiprávna. Korporácia môže zájsť ešte ďalej. Mohla by upozorniť teroristov, fundamentalistov a ktokoľvek je ten zlý, že pán XY nezaplatil za ochranu, takže ak by bol útok na jeho majetok, žiadny odpor nebude kladený súkromnou bezpečnostnou agentúrou A. Samozrejme pán XY môže svoju ochranu prenechať inej súkromnej bezpečnostnej agentúre B alebo si ju zabezpečovať samostatne. V prípade, že by agentúra A vyžadovala od pána XY platiť pod hrozbou, že sa bude angažovať v pozývaní nežiaducich útočníkov proti nemu, klesne na úroveň vládnej vynútenej ochrany a účasť súkromného sektora na obranných službách by bola bezpredmetná⁹.

Druhá možnosť t.j. využívanie poisťovní na obranu je zaujímavejšia a prepracovanejšia.

Najpravdepodobnejšími kandidátmi na ponúkajúce ochrany a obranných služieb sú poisťovacie agentúry. Čím lepšia ochrana poisteného majetku, tým menšia úhrada škôd, a tým nižšie náklady pre poisťovateľa. Poskytovanie účinnej obrany sa zdá byť vo finančnom záujme každého poisťovateľa,... Fungujú na národnej a dokonca medzinárodnej úrovni a vlastnia značný majetok, rozptýlený na veľkom území, i mimo hraníc iba jedného štátu. Z tohto dôvodu majú samy zjavný záujem na účinnej obrane a sú veľké a ekonomicky silné. Navyše sú všetky poisťovacie spoločnosti previazané zmluvnými vzťahmi o vzájomnej pomoci a arbitráži, a tiež systémom medzinárodných zaisťovacích spoločností, ktoré reprezentujú spojenú ekonomickú silu, ktorá zatieni silu väčšiny, ak nie všetkých existujúcich vlád.

...ochrana a obrana sú poistením a môžu byť poskytované poisťovacími agentúrami. ...Po prvé: človek sa nemôže poistiť proti všetkým rizikám svojho života. Nemôžem sa napríklad poistiť proti spáchaniu samovraždy, alebo proti tomu, že si sám zapálím vlastný dom, ...Čo činí ochranu a obranu rizikom skôr poistiteľným než nepoistiteľným?... Nie je skutočnosť, že každý má značnú kontrolu nad pravdepodobnosťou útoku na svoju osobu a majetok? Neprivádzam zámerne útok tým, že zaútočím, alebo vyprovokujem napríklad iného?

⁹ Viac v prácach libertariánov, nápad s označovaním subjektov je rozpracovaný v eseji Waltera Blocka, *National Defense and the Theory of Externalities, Public Goods, and Clubs*

Nestáva sa potom ochrana, podobne ako samovražda alebo nezamestnanosť, nepoistiteľným rizikom, s ktorým sa každý musí vyrovnávať výlučne sám?

Odpoveď je kvalifikované áno aj nie. Áno do tej miery, do akej nikto nemôže ponúknuť bezpodmienečnú ochranu, t.j. poistenie proti akejkoľvek novej invázii. ...Odpoveď je ale nie do tej miery, čo sa týka podmienennej ochrany. Poistené nemôžu byť iba tie útoky a invázie, ktoré sú vyprovokované obeťou. Proti nevyprovokovaným a teda náhodným útokom sa ale poistiť dá.

...žiadny známy agresor, provokatér by nebol schopný nájsť niekoho, kto by ho poistil a zostal by teda ekonomicky izolovaný, slabý a zraniteľný. ...každý, kto by chcel viac ochrany než koľko si je schopný zaistiť vlastnou sebaobranou, by ju mohol získať iba vtedy, pokiaľ by sa podriadil špecifickým pravidlám neagresívneho, civilizovaného správania.¹⁰

Molinariho myšlienky v 21. storočí

S myšlienkou konkurujúcich si poisťovacích spoločností veľmi úzko súvisí myšlienka odpútania sa od jednej a pripojenia k druhej takejto spoločnosti. Molinari teda rozpracoval úvahu o **secesii jednotlivých území**, ktorá plynie z možnosti voľby medzi vládami – z politickej slobody. Prišiel s myšlienkou „proprietárnych spoločností“, ktoré budú vlastniť **celé mestské štvrte** a prostredníctvom **ponuky komplexných služieb** spolu s predajom bytov a nehnuteľností budú prevádzkovať to, čo bolo neskôr nazvané „**internalizácia externalít**.“ Bohužiaľ, tieto úvahy nenašli väčší ohlas. Ekonomovia tej doby neboli pripravení doceniť hĺbku a konzistentnosť Molinariho myslenia a tieto myšlienky podrobiť detailnej diskusii, prípadne ich ďalej rozpracovať.¹¹

Molinari svojimi myšlienkami predbehol dobu. Za pravdu sa mu dostalo na prelome 20. a 21. storočia. V súčasnosti sa vďaka developerskému biznisu stretávame s novým **fenoménom uzavretých strážených komunít** (v USA gated communities, v Brazílii condomínio fechado, v Argentíne barrio privado, v Južnej Afrike security villages alebo enclosed neighbourhoods). Celosvetovo ich rozšírenie rapídne rastie. Nie sú iba prejavom majetnosti. Ich rezidentom prinášajú pocit bezpečia, istoty, prestíže a súkromia. Podľa Wikipédie v roku 2000 žilo 8 miliónov Američanov v uzavretých strážených komunitách. Až 40 percent nových domov v Kalifornii je „ukrytých“ za stenami¹².

¹⁰ HOPPE, H. H.: Soukromé poskytování obrany, In: *Právo a obrana jako zboží na trhu*, s. 94-95

¹¹ ŠÍMA J., Trh je schopen zabezpečiť...i obranu a sporedivnosť, In: *Právo a obrana jako zboží na trhu*, Praha, Liberální institut, 1999, s. 22 ISBN 80-902701-5-8

¹² www.usatoday.com [online]. [citované 2007-01-10].

Okrem USA je tento typ bývania rozšírený v Kanade, Južnej Afrike, Číne, Indonézii, Brazílii, Argentíne a už ich môžeme nájsť aj v Bulharsku¹³. Niektoré súkromné komunity ponúkajú okrem samozrejmosti ako je 24 hodinová bezpečnostná služba a vstup na elektronickú kartu alebo kód, aj celý rad iných služieb poskytovaných výlučne rezidentom - nákupné centrá, pošta, telocvičňa, reštaurácie, bary, bazény, súkromné pláže, maríny, golfové a tenisové kluby, prvý stupeň základných škôl, nemocnice. Developer alebo správca si účtuje poplatky za správu spoločných priestorov, ciest a rezidenti s ochotou za služby platia, dochádza tak už spomenutej internalizácii externalít.

¹³ www.cafebabel.com [online]. [citované 2007-01-10].

Použité zdroje

COASE R., "The Lighthouse in Economics," In: Journal of Law and Economics 17, s. 357–76.

HOPPE, H. H.: Soukromé poskytování obrany, In: Právo a obrana jako zboží na trhu, s. 94-95

MOLINARI, Gustave de: "De la production de la sécurité," Journal des Économistes VIII, s. 277–90

SELDON, A.: The State Is Rolling Back, s. 401.

STROMBERG J. R.: Mercenaries, Guerrillas, Militias, and the Defense of Minimal States and Free Societies, In: The myth of national defense: Essays on the theory and history of security production, s. 57, 62,

ŠÍMA J., Trh je schopen zabezpečit...i obranu a spřavedlnost, In: Právo a obrana jako zboží na trhu, Praha, Liberální institut, 1999, s. 19 ISBN 80-902701-5-8

WILLIAMS, G.: History of the Liverpool Privateers and Letters of Marque, s. 257

www.wikipedia.org [online]. [citované 2007-19-11]

www.guardian.co.uk [online]. [citované 2007-12-17]

www.usatoday.com [online]. [citované 2007-01-10].

www.cafebabel.com [online]. [citované 2007-01-10].

